

Проблеми арт-терапевтичної освіти в Україні – суб'єктивний погляд

Подкоритова Лариса,

кандидат психологічних наук, доцент

Хмельницький національний університет,

голова осередку ВГО «Арт-терапевтична асоціація»

у Хмельницькій області (м. Хмельницький)

Як і попередні тези [3], цей допис не є тезами за результатами строгого наукового дослідження, а більше наукове есе, за результатами спостереження і участі в різних навчальних психотерапевтичних проектах.

Арт-терапія стає дедалі популярнішою в Україні, і ця популярність, на жаль, не завжди «грає на руку» самій арт-терапії. Уявна легкість і простота методу призводить до того, що арт-терапією називають все, що малюється, пишеться, ліпиться, танцюється, клеїться, сиплеться і т.д., і при тому з того витворюється щось. Про те, що «витворене», тобто творчий продукт [1, с. 248] є дзеркалом несвідомого, часто болючого і травмивного, витісненого досвіду, деякі «арт-терапевти» чомусь забувають. Про те, що вони несуть відповідальність за клієнта, також.

Зазначений емоційний вступ обумовлений тим, що саме сильне обурення з приводу «професійної підготовки» деяких «арт-терапевтів» спонукало мене до написання цих тез.

Оскільки ці тези є досить суб'єктивними, у тексті навмисно уникнуто вживання конкретних назв та імен.

Для визначення проблем арт-терапевтичної освіти, варто розпочати з того, що має складати підготовку фахівця-арт-терапевта.

У професійній готовності фахівця, який здійснює психологічний, зокрема психотерапевтичний, вплив, можна виокремити такі *основні компоненти* [2]:

Теоретичний – це великий обсяг знань, у яких можна виокремити такі групи: 1) загальні теоретичних основ психології (загальної, вікової, диференційної, соціальної та багатьох інших); 2) загальні принципи, способи,

форми психотерапевтичної роботи; 3) теоретичні та ідеологічні основи психотерапевтичної концепції, якої дотримується психотерапевт (терапія, центрована на особистості, психоаналіз, гештальт-терапія, індивідуальна психотерапія тощо). У даному випадку йдеться про теоретичні засади арт-терапії, її основні поняття, особливості, принципи, підходи, форми і методи роботи.

Практичний – уміння і навички щодо володіння певними методами і методиками психотерапії; у цьому контексті – володіння різними арт-терапевтичними техніками, методами, методиками і прийомами, уміння вести бесіду з клієнтом, спостерігати за ним під час творчого процесу тощо.

Особистісний – пропрацьованість у психолога власних психологічних проблем і процесі особистої терапії (власний клієнтський досвід).

Етичний (запропоновано нами, на основі лекцій Д. Дацишина) – особиста і професійна етика психотерапевта, здатність поважати клієнта, його права і свободи, брати на себе відповідальність за нього, захищати його інтереси тощо (див. Етичний кодекс психолога [4]).

Оволодіти цими компонентами в Україні можна такими шляхами:

- 1) заклади вищої освіти з очною, заочною і дистанційною формою навчання;
- 2) спеціалізовані навчальні психотерапевтичні проекти і курси різної тривалості;
- 3) тематичні семінари і тренінги (переважно одно-, дво- і триденні).

1. *Заклади вищої освіти* дають доволі ґрунтовну підготовку за загальним теоретичним компонентом психологічної підготовки (цикли психологічних дисциплін: загальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, диференційна психологія, експериментальна психологія, диференційна психологія і багато інших), але переважно досить скудну – за психотерапевтичним (навіть за наявності відповідних дисциплін у навчальних планах); те саме стосується етичного компоненту; практичний і компонент залишаються, переважно, мало опрацьованими, і геть неопрацьованим у системі вищої освіти є особистісний компонент підготовки до психотерапевтичної діяльності.

Що стосується арт-терапії, то ця дисципліна є у навчальних планах далеко не всіх вишів, а там де вона є, часто є недостатньою за кількістю годин, наприклад, 20 годин лекцій і 20 годин лабораторних занять. Це так – привітатися і закохатися.

2. *Спеціалізовані навчальні психотерапевтичні проекти і курси* різної тривалості, які переважно забезпечують психологічні громадські організації, часто у спілці з державними освітніми і науковими установами України для забезпечення своїх слухачів документами держзразка.

Арт-терапевтична освіта в Україні представлена тут переважно як курси підвищення кваліфікації тривалістю 1-1,5 роки з видачею відповідних сертифікатів від державних науково-освітніх установ (науково-дослідні інститути, університети, інститути підвищення кваліфікації тощо).

Ці курси мають різні програми, специфіку викладання і вимоги до своїх слухачів (відвідування певної кількості навчальних модулів, особиста терапія, години супервізії тощо). Курси дають ґрунтовну підготовку саме за психотерапевтичною спеціалізацією (теоретичний компонент), практичну (оволодіння різноманітними арт-терапевтичними техніками, методами і методиками), частково особистісний (у процесі оволодіння різними методиками відбувається і особистісне пропрацювання) та етичний компонент.

3. *Тематичні семінари і тренінги* спрямовані переважно на якийсь один, найчастіше практичний, компонент професійної підготовки психолога-психотерапевта, наприклад оволодіння конкретними арт-терапевтичними методиками, ознайомлення з етичними вимогами до діяльності психотерапевта тощо.

То в чому проблема арт-терапевтичної освіти в Україні? Ось кілька:

1) *недостатня увага до арт-терапії у системі вищої освіти:* або повна відсутність цієї дисципліни у професійній підготовці майбутніх психологів, або мала кількість годин;

2) *невелика тривалість* курсів підвищення кваліфікації з арт-терапії (1–1,5 роки – це небагато, особливо для особистого пропрацювання);

3) *форми надання освітніх послуг*, які навмисно називаємо реальна і віртуальна. Під реальною формою надання арт-терапевтичної освіти ми маємо на увазі виїзні очні сесії (модулі), під час яких слухачі на живо знайомляться з арт-терапевтичним інструментарієм та теорією завдяки більш досвідченим фахівцям; за реальної форми слухачі мають можливість не лише познайомитися з тою чи іншою методикою, а й відчутти її вплив на собі. За реальної форми слухачам ще ставиться вимога набрати певну кількість годин особистої терапії (особистісний компонент підготовки) і супервізії (практичний, етичний та знову особистісний компоненти).

За віртуальної форми слухачі мають можливість оволодіти теорією через вебінари, відео- та аудіо-записи лекцій і семінарів з арт-терапії та ... практичним інструментарієм. Саме тут і криється, на нашу думку, основна проблема: віртуальний світ не дає можливість повно відчутти вплив методики на психіку, а в разі підняття травмивного досвіду, немає кому допомогти «накласти пов'язку». Ще одна проблема віртуальної освіти – це фактична відсутність супервізій і годин особистої терапії. Вони «на вимогу», тобто якщо слухач вважає за потрібне, він може попросити про супервізію або про особисту терапію. Але сертифікат йому дадуть у будь-якому випадку. І не страшно, що світова традиція психотерапевтичної освіти така, що особистий клієнтський досвід і робота під супервізією є **ОБОВ'ЯЗКОВОЮ** вимогою підготовки психотерапевта.

4) *слабкі контакти між різними громадськими організаціями*, що надають освітні послуги з арт-терапії, а часом і серйозні конфлікти між ними, що обумовлює відсутність спільних освітніх стандартів, зокрема щодо годин супервізій і особистої терапії.

Звісно, арт-терапія в Україні знаходиться ще в стадії розвитку і становлення, яка ускладнюється відсутністю належних психотерапевтичних традицій. Має значення і національний менталітет, і багато інших факторів, які ще мають бути визначені і досліджені.

Однак, особисто у авторки цих тез, найбільші побоювання викликає саме зростання популярності віртуальної (он-лайн) освіти з арт-терапії. Звісно, ми не

можемо зневажати технічним прогресом. Консультації і терапія у Skype і Viber вже є звичними. Вебінари, аудіо- та відео-записи лекцій і семінарів також дають можливість у зручній обстановці оволодіти певними знаннями. Тобто я погоджуюсь з тим, що інтернет цілком сприяє розвитку теоретичного компоненту підготовки психолога за допомогою лекцій, вебінарів, презентацій та інших інформаційних ресурсів, психотерапія он-лайн дає можливість відпрацьовувати частково особистий компонент. Проблема лишається за практичним компонентом і частково особистісним. Звісно, можна взяти домашнє завдання, і попрактикуватися «на кошках», однак, якщо у Віціна були кошки-копилки, то в слухача інтернет-курсів – у якості «кицьочок» виступають живі люди. Це те саме, що показати лікарю (навіть досвідченому) відео з операцією на мозку і запропонувати попрактикуватися на комусь з оточення.

Шановні слухачі он-лайн курсів з терапії і арт-терапії зокрема, ви погодитесь бути прооперованими хірургом, який навчався он-лайн?

Чи ви вважаєте, що душа – це не так серйозно, як тіло?

Література:

1. Енциклопедичний словник з арт-терапії / О.Л. Вознесенська, О.М. Скнар, О.А. Бреусенко-Кузнєцов, О.О. Деркач, Л.В. Мова та ін.; [за заг. наук. ред. О.Л. Вознесенської, О.М. Скнар]. К.: Золоті ворота, 2017. 312 с.

2. Осипова А.А. Общая психокоррекция: учеб. пособ. для студентов вузов. М. ТЦ «Сфера», 2004. 512 с

3. Подкоритова Л. Роздуми про розвиток арт-терапії в Україні // Матеріали XIV Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Простір арт-терапії: творча інтеграція та трансформація в епоху плинного постмодерну, м. Львів, 16-18 лютого 2018 р.) / [за наук. ред. А.П.Чуприкова, Л.А.Найдьоновой, О.Л.Вознесенської, О.М.Скнар.] – Львів. ЛНУ імені Івана Франка, 2018. С. 86–89.

4. Этический кодекс практического психолога: Профессиональный кодекс этики для психологов. Бонн, ФРГ, 1986 // Вопросы психологии. 1990. № 6.